

ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ: ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО МУЗЕЮ УКРАЇНИ У 2020-2024 рр.

*За матеріалами наукової доповіді на засіданні Президії
Національної академії педагогічних наук України, 19 вересня 2024 р.*

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6215>

МІХНО

Олександр Петрович

доктор педагогічних наук,
старший науковий
співробітник, директор
Педагогічного музею України,
м. Київ, Україна

Анотація. У статті викладено основні результати діяльності Педагогічного музею України зі збереження, вивчення та популяризації музейних фондів у період з 2020 по 2024 роки в умовах обмеженого режиму експлуатації будівлі, пандемії COVID-19 та повномасштабної російської агресії. Незважаючи на ці труднощі, музей продовжував активно працювати, використовуючи сучасні цифрові технології для забезпечення доступності своїх фондів та освітніх програм.

До основних напрямів роботи музею віднесено: цифровізацію фондів, організацію освітніх онлайн-проектів, а також створення віртуальних виставок, які доступні на офіційному сайті музею та в соціальних мережах. Зокрема, оцифровано 191 одиницю зберігання, поповнено колекції на 345 нових експонатів та організовано 74 віртуальні виставки. У межах культурно-освітньої діяльності реалізовано такі значущі онлайн-проекти, як «Педагогічний календар», «Педагогічна мапа Києва», «Академіки-засновники», «Історія освіти на шпальтах «Педагогічної газети», а також «Казки з фронту», який здобув особливу популярність завдяки участі українських військовослужбовців.

Підкреслено значення Педагогічного музею України як важливого науково-культурного центру, який не лише зберігає національну педагогічну спадщину, а й сприяє її популяризації та доступності для широкої аудиторії.

Ключові слова: цифровізація; Педагогічний музей України; віртуальні виставки; культурно-освітні проекти; збереження спадщини.

У період 2020-2024 років Педагогічний музей України продовжував свою діяльність у надзвичайно складних умовах, пов'язаних з обмеженим режимом експлуатації приміщення, пандемією COVID-19 та повномасштабною російською агресією. Незважаючи на ці виклики, працівники музею зуміли не лише забезпечити збереження культурної спадщини, але й активно розвивали нові форми роботи, застосовуючи сучасні цифрові технології.

З травня 2019 року будівля музею перебуває в режимі обмеженої експлуатації, що унеможливило прийом відвідувачів. Через це у 2020-2024 рр. було організовано роботу музею у дистанційному режимі, а саме: цифровізація діяльності музею — оцифрування музейних предметів, реалізація освітніх онлайн-проектів, застосування цифрових технологій у науково-експозиційній роботі, участь наукових співробітників у науково-практичних заходах різного рівня, зокрема за кордоном, з подальшою публікацією статей і тез доповідей, а також функціонування офіційного музейного сайту.

Упродовж 2020-2024 рр. працівники музею в повному обсязі реалізували передбачені Статутом музею мету, завдання і напрями діяльності.

Мета: збереження, комплектування, систематизація та дослідження фондів, презентація історії та сучасного стану української освіти та педагогічної думки.

Завдання і напрями:

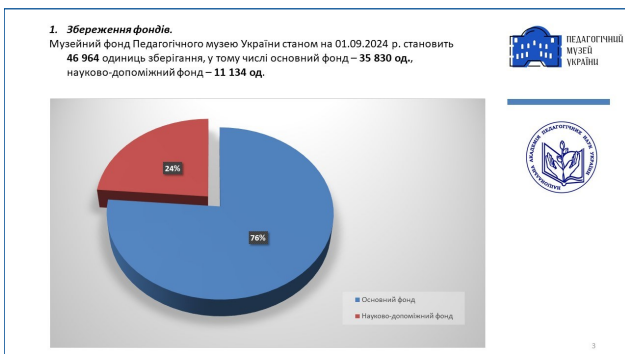
- *науково-дослідна робота* (наукове опрацювання фондів матеріалів, підготовка публікацій у виданнях з питань музеєзнавства, історії освіти та в започаткованих музеєм видавничих серіях «Бібліофонд Педагогічного музею» і «Педагогічні републікації»), надання наукових, науково-методичних консультацій дослідникам історії української освіти, працівникам шкільних музеїв, участь у музейних науково-практичних конференціях, інших заходах різного рівня, зокрема за кордоном);

- *науково-фондова робота* (пошуки, збирання, облік, наукове опрацювання згідно з нормативною документацією експонатів, їх належне зберігання у відповідному місці; вивчення питань поповнення фондів, робота над систематизацією та комплектуванням музейного фонду);

- *науково-експозиційна робота* (організація виставок національної педагогічної спадщини, досягнень педагогічної науки і практики, зокрема музейної педагогіки, створення на основі музейної збірки оригінальних музейних онлайн-продуктів й представлення їх у вільному доступі в мережі Інтернет);

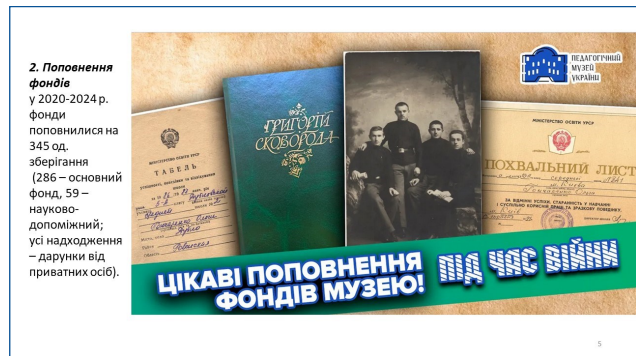
- *культурно-освітня робота* (організація освітніх проєктів, зокрема віртуальних, співпраця із закладами культури та освіти, науковими установами, громадськими організаціями).

Реалізація зазначених завдань і напрямів діяльності забезпечила ключові результати роботи Педагогічного музею України у 2020-2024 рр.: *збереження, поповнення, вивчення та популяризацію музейних фондів*. Розкриємо їх детальніше.

Збереження фондів — основа діяльності музею, оскільки саме через збереження матеріальних артефактів, документів і інших експонатів відбувається підтримка історичної тяглості, збереження національної культурної та освітньої спадщини.

Музейний фонд Педагогічного музею України входить до державної частини Музейного фонду України і закріплений за музеєм на праві оперативного управління. Музейний фонд Педагогічного музею України станом на 1 вересня 2024 р. становить 46 964 одиниці зберігання, у тому числі основний фонд — 35 830 одиниць, науково-допоміжний фонд — 11 134 одиниці. Музейні предмети з експозиції переміщено у фондові приміщення, всі експонати зберігаються в належному стані; після російської ракетної атаки 10 жовтня 2022 р., внаслідок якої пошкоджено всі вікна в експозиційній залі, експозицію повністю демонтовано. Упродовж 2020-2024 рр. оцифровано 191 одиниць зберігання.

Поповнення фондів є важливою складовою роботи музею, яка забезпечує його розвиток. Фонди поповнено на 345 одиниць зберігання: 286 одиниць надійшло в основний, 59 — науково-допоміжний фонд (усі надходження — дарунки від приватних осіб).

Вивчення й популяризація фондів спрямовані на широку аудиторію і дають змогу представити музейні колекції в сучасних умовах. Це включає

науково-дослідну роботу, підготовку публікацій, організацію виставок і освітніх програм, зокрема у віртуальному форматі. Саме популяризація є тим інструментом, який дозволяє громадськості отримати доступ до історії освіти, сучасних педагогічних досягнень, представлених через фондіві колекції. Зокрема, онлайн-виставки, вебінари та інші віртуальні продукти відкривають нові можливості для аудиторій не лише в Україні, але й за її межами.

У 2020-2024 рр. науковці музею створили й забезпечили функціонування 74 віртуальних ювілейних та тематичних виставок на музейному сайті та 9 виставок поза межами музею.

Реалізовано 32 музейно-освітніх онлайн-проекти у соціальних мережах Фейсбук та Інстаграм та на сайті музею. Онлайн-проекти «Педагогічний календар» (Бондаренко, 2022) та «Педагогічна мапа Києва» (Міхно, 2022d) були спрямовані на реалізацію державної політики пам'яті: постанов Верховної Ради України «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв» та рішень Київської міської ради «Про відзначення на території міста Києва пам'ятних дат і ювілеїв». У 2022-2024 рр. підготовлено й опубліковано понад 70 матеріалів про педагогів-ювілярів. Завдяки співпраці з Комітетом з інформаційної та гуманітарної політики Верховної Ради України кілька дописів було поширено на фейсбук-сторінках [Комітету](#), [Верховної Ради України](#) та [Державного агентства України з питань мистецтва та мистецької освіти](#).

Онлайн-проекти «Академіки-засновники» та «Історія освіти на шпальтах «Педагогічної газети» спрямовані на популяризацію історії НАПН України. Багато відгуків отримав онлайн-проект «Казки з фронту», в якому казки з фондів музею озвучували наші захисники — військовослужбовці ЗСУ, які перебувають на лікуванні в одному з київських шпиталів.

Інновацією є систематизація деяких онлайн-проектів після їх реалізації у соцмережах у форматі віртуальної виставки на сайті музею, де доступ до матеріалів проекту є постійним.

В оформленні віртуальних виставок і онлайн-проектів використовується нова айдентика, створена в результаті [ребрендингу музею у 2021 році](#).

Наукові співробітники музею взяли участь у 302-х науково-практичних та культурно-освітніх заходах (з них музей був співорганізатором 57-ми заходів) зі 439-ма доповідями / повідомленнями.

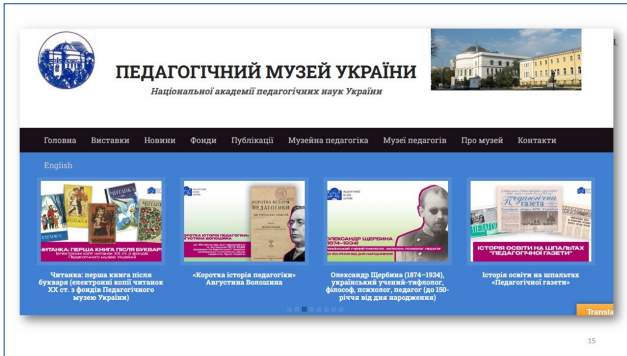
Підготовлено й оприлюднено 207 публікацій: 10 книг (зокрема у музейних видавничих серіях «Бібліофонд Педагогічного музею», «Педагогічні републікації»), 1 навчальна програма з музеєзнавства, 196 статей та тез.

Педагогічний музей України — один із 45 українських музеїв, чиї видання 2019-2023 рр. були [представлені на музейному стенді «Книжкового арсеналу — 2024»](#). Згідно з умовами на стенд було надано по 3 екземпляри кожного видання (загалом — 30). І всі вони були розкуплені, що свідчить про актуальність і важливість видавничої діяльності музею.

Створено [ютуб-канал музею](#) (2021), що дало змогу забезпечити наповнення україномовним контентом відеохостингу «Ютуб» на основі фон-

дів музею оригінальних відеоматеріалів (кількість переглядів станом на вересень за 2024 р. — понад 93 тис.).

Забезпечено функціонування сайту музею, його щоденне оновлення, зокрема систематичне наповнення єдиного в Україні електронного інформаційного ресурсу «Музейна педагогіка» (3164 публікації за 2020-2024 рр.) (Гайда, 2022).

Кількість онлайн-відвідувачів зазначених вище вебресурсів музею становить понад 1,7 млн осіб за 2020-2024 рр. згідно з офіційними інструментами статистики Google Analytics, відеохостингу «Ютуб», соціальних мереж.

Показники відвідування вебресурсів музею за 2024 р. подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Статистика відвідування вебресурсів Педагогічного музею України з 01.01.2024 до 07.09.2024 р.

Вебресурс музею	К-ть відвідувачів, тис. осіб
Сайт	31,0
Фейсбук	209,3
Ютуб-канал	56,0
Інстаграм	0,9
Всього	297,2

У межах протидії російській агресії активізовано міжнародну діяльність музею: взято участь у 8 міжнародних онлайн-заходах в Австрії, Італії, Німеччині, Норвегії, Швейцарії, Хорватії, Чехії, на яких, окрім доповідей за тематикою заходу, відбувалося інформування зарубіжних колег-музейників про стан культурної спадщини в Україні та про діяльність музею в умовах воєнного стану (Міхно, 2022a, 2022b, 2022c). Педагогічний музей України є одним із учасників міжнародної виставки «Буквар як дзеркало суспільства», яка

відкриється у Ризькому шкільному музеї (Латвія) у жовтні 2025 р.

Музей тісно співпрацює з Відділенням філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України (академік-секретар — Світлана Сисоева), зокрема науковці музею систематично беруть участь у заходах ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського й Інституту педагогіки НАПН України (відділ історії та філософії освіти), з членом бюро відділення, академіком Національної академії педагогічних наук України Ольгою Сухомлинською, яка є науковим консультантом музейних видавничих серій «Бібліофонд Педагогічного музею» та «Педагогічні републікації».

Захід до 150-річчя Володимира Дурдуківського у Національному заповіднику «Биківнянські могили» (вересень 2024р.).

Музей також співпрацює з громадськими та благодійними організаціями. Так, від Центру допомоги мистецтву України, який діє за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини, музей отримав як гуманітарну допомогу сучасний ноутбук, 2 потужні павербанки, ліхтар, термоігнометри, конверти безкислотні та зарядну станцію «EcoFlow», які вкрай необхідні для функціонування закладу в сучасних умовах.

Підкреслимо, що попри труднощі через обмежений режим експлуатації приміщення музею, пандемію COVID-19, повномасштабне російське вторгнення, Педагогічний музей України упродовж 2020-2024 рр. успішно працював і має значні здобутки у використанні цифрових технологій, збереженні та поповненні фондів, розробленні та реалізації музейно-освітніх онлайн-проектів (Міхно, 2023). Перспективи подальшого розвитку Педагогічного музею України в реаліях сьогодення вбачаємо у подальшій цифровізації, поповненні фондів, розширенні музейно-освітніх ініціатив та міжнародної співпраці, а також у плідній взаємодії з Національною академією педагогічних наук України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бондаренко, В. (2022). Онлайн-проект Педагогічного музею України «Педагогічний календар-2022» під час російсько-української війни. У С.О. Довгий (Ред.), *Музейна педагогіка в умовах воєнного стану : збірник матеріалів Міжнародного круглого столу, м. Київ, 26 травня 2022 р.* (с. 271-274). Київ: Національний центр «Мала академія наук України». https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/Zbirnyk_2022_w.pdf
- Гайда, Л. (2021). Електронний ресурс «Музейна педагогіка»: актуальні практики. У С.О. Довгий (Ред.), *Музейна педагогіка в умовах пандемії COVID-19: збірник матеріалів доповідей учасників Всеукраїнського круглого столу, м. Київ, 27 травня 2021 р.* (с. 119-123). Київ: Національний центр «Мала академія наук України». https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Muzej_tezy_COVID_web-2.pdf
- Міхно, О.П. (2022а). Інформаційний фронт: діяльність педагогічного музею України в умовах воєнного стану: Виступ на онлайн-конференції німецькомовних шкільних музеїв Німеччини, Австрії та Швейцарії. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(1). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4119>
- Міхно, О. (2022b). Міжнародна діяльність Педагогічного музею України в умовах воєнного стану. У С.О. Довгий (Ред.), *Музейна педагогіка в умовах воєнного стану : збірник матеріалів Міжнародного круглого столу, м. Київ, 26 травня 2022 р.* (с. 93-97). Київ: Національний центр «Мала академія наук України». <https://cutt.ly/wNnRDmC>
- Міхно, О. (2022c). Участь Педагогічного музею України у міжнародних наукових заходах як спосіб промоції української педагогічної спадщини. У Ю. Курдина (упоряд.), *Культурна спадщина: інноваційні підходи та сталий розвиток : тези міжнародної науково-практичної конференції, 9-10 вересня 2022 р.* (с. 55-57). Львів: Національний університет «Львівська політехніка». <https://cutt.ly/cV6z630>
- Міхно, О. (2022d). Онлайн-проект «Педагогічна мапа Києва»: мета, контент, особливості реалізації. *Київ і кияни. Матеріали щорічної науково-практичної конференції. Випуск 14.* (с. 235-239). Київ: Інститут історії України НАН України. <https://cutt.ly/RMoWP5I>
- Міхно, О. (2023). Освітні онлайн-продукти Педагогічного музею України. У О.В. Караманов (Ред.), *Матеріали доповідей Міжнародної наукової конференції «Музейна педагогіка в контексті викликів сучасної освіти», м. Львів, 21 вересня 2023 р.* (с. 62-66). Львів: ЛНУ імені Івана Франка. <https://cutt.ly/7wwt4MDz>

TRADITIONS AND INNOVATIONS: ACTIVITIES OF THE PEDAGOGICAL MUSEUM OF UKRAINE IN 2020-2024

Scientific report at the meeting of the Presidium of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine on September 19, 2024

Oleksandr Mikhno

DSc in Education, Senior Researcher, Director, Pedagogical Museum of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The article describes the main results of the activities of the Pedagogical Museum of Ukraine in preserving, studying and popularizing museum collections in the period from 2020 to 2024 in the context of limited building operation, the COVID-19 pandemic and full-scale russian aggression. Despite these difficulties, the museum continued to work actively, using modern digital technologies to ensure the accessibility of its collections and educational programs.*

The author identifies the main areas of the museum's activities as digitalisation of collections, organisation of online educational projects, and creation of virtual exhibitions available on the museum's official website and social media. In particular, 191 storage units were digitized, the collections were replenished with 345 new exhibits, and 74 virtual exhibitions were organized. As part of its cultural and educational activities, the museum implemented such important online projects as the Pedagogical Calendar, the Pedagogical Map of Kyiv, the Founding Academics, the History of Education in the Pedagogical Newspaper, and Tales from the Front, which gained particular popularity due to the participation of Ukrainian military personnel.

The article emphasizes the importance of the Pedagogical Museum of Ukraine as an important scientific and cultural center that not only preserves the national pedagogical heritage but also promotes its popularization and accessibility to a wide audience.

Keywords: *digitalization; Pedagogical Museum of Ukraine; virtual exhibitions; cultural and educational projects; heritage preservation.*

Дата публікації: 29 жовтня 2024 р.